

DZINTARS TILAKS  
**ZLATAS CEĻŠ**



DZINTARS TILAKS  
**ZLATAS CEĻŠ**



ZVAIGZNE ABC

821.174-93

Ti 310

## **Vitas Lēnertes vāka dizains**

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Dzintars Tilaks, 2023

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2023

ISBN 978-9934-31-430-8

*Veltījums Ukrainas kara bērniem*



## IEVADS

Šī grāmata tapa laikā, kad mēs jau mēnešiem ilgi no attāluma bijām sekojuši Krievijas plaši uzsāktajam karam Ukrainā. 2022. gada 24. februāris pārvērtā daudzu cilvēku dzīves, sadragāja likteņus un izdzēsa dzīvības. Tas, kam šobrīd neredzam beigu, bija sācies. Statistika sausi piemin šajā karā nogalinātos bērnus. Bet cik bērnu ir cietuši, uz mūžu zaudējot veselību, zaudējot tuviniekus? Cik bērniem nācās nelaikā atvadīties no bērnības, pāris mēnešu laikā kļūstot pieaugušiem, lai izdzīvotu? Mēs to ilgi nezināsim vai arī neuzzināsim nekad.

Šī grāmata ir kā izaicinājums man pašam – iztēloties, iejusties, saprast un parādīt neliela cilvēka pārdzīvojumus, zaudējumus un sāpes. Klāt neesot, izjust Ukrainu – tās ciemus, ceļus, cilvēku sadzīvi un arī mazliet citādu mentalitāti.

Visticamāk, šī grāmata nebūtu tapusi, ja vien man nebūtu bijusi iespēja ikdienā tikties ar kādu Ukrainas ģimeni, kas apmetās mūsu mājās. Sarunas, prieki un asaras, stāsti, atmiņas, detaļas – tas viss iegūla gluži vai manā zemapziņā, lai pamazām taptu stāsts par meiteni

un viņas ceļu uz glābiņu no kara. Par meiteni, kura dodas uz Latviju.

Aļona. Šī jaunā sieviete no Harkivas palīdzēja ar padomu man izstāstīt stāstu par Ukrainu. Daudzas stāsta detaļas ir ņemtas no patiesiem notikumiem, citas manis izdomātas, pieļaujot, ka tas tā varētu notikt.

Uzrakstot grāmatu par meiteni, vārdā Zlata, es jau pats noticeju, ka viņa tiešām kaut kur ir, ka viņa ir tieši tāda un ka ar viņu dzīvē viss būs labi.



## I. NODAĻA

Viņa atvēra acis un, ieraugot spilgti raibās tapetes, uz pāris sekundēm apjuka – nebija un nebija vēl pieradusi pie svešās vietas. Te vajadzētu būt viņas istabas plauktam, uz tā – lielajam pulkstenim un blakus viņas baltajam Mišuļam, kurš vēl mammas dāvināts pirms daudziem gadiem. Lācis Mišuļa nebija aizmirsts, viņa to tomēr bija iespiedusi somā. Tagad tas drēbju skapī sēdēja uz “dārgumu” lādes un gaidīja labākus laikus.

Pagriezusies uz otriem sāniem, viņa ieraudzīja gultas otrā pusē guļošo augumu, tam pār galvu pārvilkta sega nosedza visu, izņemot vienu tumšu matu šķipsnu. Blakus guļošās draudzenes Olenkas vienmērīgā elpa, kas mijās ar dziļiem šņācieniem, liecināja par dziļu miegu. Zlata par to nosmīnēja un pārlaida skatienu istabai. Otrā gultā, kas atradās pie loga, tieši tāpat – ar segu pārvilktu pār galvu – gulēja un vienmērīgi šņāca Olenkas mazais brālis.

Zlata uzmanīgi, lai nevienu nepamodinātu, piecēlās no gultas un klusi izslīdēja no istabas. Gaitenī uzvilka

savu sarkano jaku un, iekāpusi Olenkas mammais dārza gumijniekos, izgāja pagalmā.

Marta beigu drēgnumis vienā mirklī aizdzina rīta miegainību, Zlata noskurinājās un apsēdās uz soliņa pie mājas sienas. Kaut kur krūmājā, ieturēdams mazas pauzes, iedziedājās strazds. Patikami. Jaunā, koši zaļā zāle tikai vietumis spraucās no zemes, taču, meitenei pieliecoties un skatoties slīpi, viss pagalms izskatījās mazliet zaļš. Tas mierināja. Lai vai kāds, tas tomēr ir pavasaris, kas ar katru dienu tuvojas. Pēdējā laika uztraukumi un sliktās ziņas bija kaut uz brīdi attālinājušās. Zlata tik ļoti bija noilgojusies pēc miera un klusuma, ka būtu gatava stundām ilgi paciest drēgnumu, lai tikai turpinātos šis miera pilnā sajūta.

*Interesanti būtu redzēt, kas tagad notiek Merefā, – Zlata iedomājās par savu pilsētu, no kuras viņa devās prom gandrīz pirms mēneša. – Neparasti tukša? Bet veikali? Un Ņekrasova iela? Vai tiešām tur ir tie krievu karavīri? Varbūt nemaz neienāca, sabumboja un devās citā virzienā? Iespējams, tagad pa garo Ņekrasova ielu puikas ar ričukiem nesas kā traki, jo satiksmes gandrīz nekādas? Vai arī – ielas vienos caurumos un visi vietējie aizbraukuši? Grūti saprast, kas notiek. Un cik ilgi tas tā būs? Divas nedēļas? Trīs? Kad tētīm vaicāju, viņš nopūtās un tikai paraustīja plecus. Laidam nezināja, ko atbildēt. Tikai pēc ilgāka brīža pateica, ka mēneša laikā vajadzētu tikt ar viņiem galā. Tā arī teica: tikt ar viņiem galā. Ar tiem mūdžiem! Ar tiem nolādētajiem okupantiem!*

Tad bija pats marta sākums. Pēdējā diena Merefā. Tēvs piezvanīja Zlatai un mierīgi teica: – Būšu pēc divām

stundām. Saliec sev nepieciešamās mantas lielajā tūristu mugursomā. Ja visam nepietiek vietas, piekrāmē arī skolas somu, brauksim prom.

– Uz kurieni?

– Uzmini! Uz Valkiem, pie Bereziniem.

– Jā, pie Olenkas! Viņu neesmu satikusi jau gandrīz divas nedēļas, kopš viņi aizlaidās.

– Viņi neaizlaidās, bet gan savlaicīgi iekārtojās vasarnīcā, tālāk no iespējamām apšaudēm.

Tēvs ieradās agrāk, nekā solījis. Iegāja virtuvē, pārlanda skatienu un kartona kastē sāka krāmēt pārtiku.

Tēva nopietnība lika Zlatai reaģēt, kā mierinot, kā cenšoties izgaistināt uztraukumu, un viņa ierunājās: – Vai tad mums te var kaut kas draudēt? Uz šejieni jau neviens nedzīsies karot, te nav ne kara bāzes, nekā – maza, provinciāla pilsētele.

Tēvs pacēla skatienu uz Zlatu.

– Kas ne tā? – Zlata saprata šo skatienu. – Pats tā teici – mazpilsēta, mierīgs vienā gabalā. Vai tad ne? Tēt... tu nopietni? Viņi te var iebrukt?

– Vakar apšaudīta Jakovļevka... Tie ir tikai daži kilometri no pilsētas.

– Tēt... tas nebija pērkons... naktī?

– Diemžēl ne. Somas sakravāji?

– Jā. Bet, tēt, vai tiešām...?

– Jā, tiešām, – nepagriezis galvu, turpinot kravāties, viņš atbildēja. – Viss ciems sabumbots. Divdesmit vienu māju pārvērta drupās, vēl četrdesmit bojātas.

– Tad jau tur nekā vairs nav, – Zlata pusbalsī secināja.

– Visu izrunāsim pa ceļam. Kur ir tavas somas? Silto apģērbu, otru apavus ieliki? Vajag paņemt arī gultas veļu, lai mazāk problēmu ciemos. Dokumentus no atvilktnes ieliki? Mamma bildītes? Savam kompim visus vadus, lādētāju? Attālināti būs jāmacās, nemaz neceri, ka visu laiku varēsi daudzīties ar Olenku.

– Tēt, mēs atgriezīsimies? Man žēl visu pārējo atstāt. Un tava dāvinātā ģitāra? Lai paliek? Ko darīt ar akvāriju? Es nevaru izdomāt...

– Meitiņ... Piedod, tas viss paliek. Žēl, taču... tāda situācija, saproti, pie visa jāpierod, no daudz kā jāšķiras. Mēs atbrauksim vēlāk. – Zlatas tētis iztaisnojās un ieska-tījās meitai acīs, pirms teica: – Noteikti atgriezīsimies. Es tev apsolu.

Berezinu ģimene ir viņu ģimenes draugi, kopš Zlata un Olenka sāka iet Merefā skolā, mācījās pat vienā klasē. Izrādījās, ka mitenes arī dzīvo tuvu viena otrai, vien kādu desmit minūšu gājiena attālumā. Zlatas tētis Dmitro sadraudzējās ar Olenkas tēti, jo abiem bija gan līdzīgas intereses, gan tāda kā vīriešu raksturu saderība, lai dotos kopīgi makšķerēt. Olenkas mamma Jana, zinādama, ka Zlata aug bez mātes, sāka uzņemties gādību kā krustmāte. Šī draudzība ar Berezinu ģimeni vēl vairāk satuvināja Zlatu un Olenku, pat mazais, uzbāzīgais Berezinu dēlēns Saša Zlatai bija kļuvis kā brālēns. Tas, ka viņi tagad brauks uz Valkiem, nevis kur citur, bija vienīgā labā ziņa. Zlata tur bija viesojusies vasaras brīvlaikos un tagad jutās kā braucot uz savām otrajām mājām.

Kļuva arvien drēgnāks. Zlata noskurinājās un turējās pretim vēsajam rītam, spītīgi turpinādama sēdēt ārā uz

sola. Tēti viņa nebija satikusi jau divas dienas, abi tikai sazvanījās. Viņš pa naktīm arvien biežāk palika Harkivā. Turpat darbavietā viņiem esot iekārtota atpūtas istaba ar vairākām gultām, jo ne vienmēr ir iespēja doties prom. Arī maza virtuvīte, kafijas aparāts un novusa galds tiem brīžiem, kad jānovērš domas no darba. Zlatai ir tās istabas foto, tāpēc viņa spēj iztēloties, ko tētis tur dara, kā noguris iekrīt gultā, kā no rītiem izdzer kafiju un uzkāpj stāvu augstāk, kur pavada dienu datoru elektroniskajos labirintos, seko programmu darbībai un... Īsāk sakot, ir gatavs novērst jebkuras ķibeles. Viņš ir IT speciālists, pat augsti novērtēts speciālists, un tagad, kara laikā, viņš pat skaitās dienestā. Viņam ir īsts Ukrainas armijas formas tērps. Zlatai ļoti patik tā bildīte telefonā, kur tētis redzams formā. Viņai ir, ar ko lepoties, ko parādīt citiem.

Skaidrs, ka tētis nevar bieži atbraukt pie Zlatas, jo no Harkivas līdz Merefai ceļā jāpavada pusstunda, tad līdz Valkiem vēl gandrīz stunda. Nē, lai nebrauc, Zlata pacietīs. Turklāt tas ir riskanti – ceļu var apšaudīt kurā katrā brīdī. Arī Harkivu ir bumbojuši, daudzstāvu ēkās trāpījuši. Nelieši!

Strazds krūmos turpināja savus treļļus, bet Zlatai tomēr kļuva pārāk vēsi. Durvis atvērās, un, pabāzusi galvu, Olenkas mamma pamanīja Zlatu. – Ak jēziņ, ko tu te salsti?! Nāc, laiks brokastīm. Iešu tos abus modināt. Pēc nepilnas stundas jums jābūt uz strīpas un pie saviem kompjiem – skolu neviens nav atcēlis.

Pēc brokastīm līdz tiešsaistes stundām vēl atlika laiks. Arī Olenka gribēja iziet pagalmā, lai pārlicinātos,

ka pavasaris tuvojas, un pagūt iesēsties šūpolēs. Zlata apsēdās draudzenei blakus, abas saspiedās, lai pietiktu vietas, un reizē atgrūdās no zemes.

– Redzēji? 6. skolas bildes ieliktas instagramā? – Olenka ierunājās pirmā. – Izskatās baigi. Vieni gruveši, puse no ēkas kā nebijusi. Un Merefas kultūras nams arī pagalam. Atceries? Mēs tur gājām uz deju nodarbībām? Grūti iedomāties, ka tā visa vairs nav.

– Gribētos aizbraukt un redzēt, kas palicis no pilsētas, – Zlata pēc pauzes, ar pēdām vēlreiz atgrūžoties no zemes, teica.

– Trakā! Viņi atkal var kaut ko uzlaist gaisā. Es gan negribu redzēt, raudātu vienā gabalā.

– Skaidrs, es arī raudātu. Nez vai mūsu stūra veikalīšs vēl tur ir?

– Klausies, bet tiem, nu, no 6. skolas, mācības arī notiek? Kā visiem?

– Domāju, ka jā, jo skolotāji jau nav gājuši bojā, tikai ēka.

– Iedomājos, ja trāpītu mūsu skolai, kas tad būtu...

– Beidz! Nospļaujies! Mēs vairs nekad nevarētu atgriezties skolā, nevarētu nevienu satikt, visus skolas gadus sēdētu online.

– Meitenes, desmit minūtes līdz stundām! Jums sava septītā klase jāpabeidz šā vai tā. Uz priekšu ar uzvaru! – Sarunai punktu pielika Olenkas mamma Jana.

Olenka vēl paguva nočukstēt: – Viens labums – nav baigi jāpucējas, matus astē, un viss.

– Žēl gan, es kaut ko labāku gribētu uzvilkt, sāk jau apnikt, – atčukstēja Zlata.